

KERKEN SAMEN — SAMEN KERKEN

JAARGANG 37

NUMMER 9

OKTOBER 2018

Kerken Samen – Samen Kerken (KSSK)
is een gezamenlijke uitgave van:

- **Hervormde Gemeente 's-Graveland**
- **Hervormde Gemeente Kortenhoef**
- **Protestantse Gemeente 'de Graankorrel'**

INHOUDSOPGAVE

Redactie	pagina 02
Administratie	pagina 02
Contactadressen van de kerken	pagina 03
Erediensten Hervormde Gemeente 's-Graveland	pagina 04
Eredienst 'Veenstaete'	pagina 05
Informatie Hervormde Gemeente 's-Graveland	pagina 06
Jeugdpagina	pagina 19

REDACTIE

Kopij voor dit blad kunt u inleveren bij de redactie van uw gemeente.
Uiterste inleverdata van kopij voor de komende edities:

26 oktober

7 december

11 januari 2019

Graag alle kopij uiterlijk op deze dag **voor 19.00 uur** aanleveren. Kopij die later wordt aangeleverd kan niet meer worden geplaatst.

**Redactie Hervormde
Gemeente 's-Graveland**

mw. R. Kleijn

email: kleijn@kssk.nl

dhr. J. Hoekstra

email: hoekstra@kssk.nl

**Redactie Hervormde
Gemeente Kortenhoef**

email: vanweeghel@kssk.nl

**Redactie Protestantse
Gemeente 'De Graankorrel'**

De redactie gaat ervan uit dat alle kerkenraden en contactpersonen zich bij het inleveren van de kopij houden aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) zoals beschreven in hun Privacyverklaring. Derhalve is de redactie niet aansprakelijk.

ADMINISTRATIE

Abonnementstarief: € 12,50 per jaar.

ING.nummer KSSK: **NL08INGB0002648558**

t.n.v. Kerken Samen van Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef

Voor alle vragen over abonnementen, adreswijzigingen e.d. kunt u contact opnemen met:

mw. R. Kleijn

email: kleijn@kssk.nl

CONTACTADRESSEN

HERVORMDE GEMEENTE 'S-GRAVELAND

Predikant:

Ds. G.J. van Meijeren
Noordereinde 12
1243 JG 's-Graveland
Tel: 035 – 6560598
Vrije dag: donderdag
E-mail : dominee@hervormdegemeentesgraveland.nl

Pastoraal werker:

Br. W. Kroon
Erasmuslaan 47
1216 HL Hilversum
Tel.: 035 – 6214098
Email:
kroondorland@hotmail.com

Scriba:

Dhr. M.J. Flink
Berlagelaan 233
1222 JV Hilversum
tel.: 035 - 541 0117
email: scriba@hervormdegemeentesgraveland.nl

HERVORMDE GEMEENTE KORTENHOEF

Predikant:

Ds. J. Teding van Berkhout
Opbeltijden:
Dinsdag en donderdag:
van 9.00 - 9.30 uur en
van 19.00 - 19.30 uur

Scriba:

Dhr. C.A.M. van der Lelie

PROTESTANTSE GEMEENTE 'DE GRAANKORREL'

Predikant:

Vacant

Bijstand pastoraat:

Vacant

Bijstand pastoraat:

Ds. Stella Muns
Bereikbaarheid: Graag zoveel
mogelijk op **maandagmiddag**
en **donderdagochtend**.

Scriba:

Mw. J.P. Hinlopen-Nieuwpoort

EREDIENSTEN

HERVORMDE GEMEENTE 'S-GRAVELAND

De diensten zijn 'live' op de website www.hervormdegemeentesgraveland.nl te volgen. Ook vindt u daar de diensten van (ongeveer) de laatste 6 maanden. Bezoek onze website en klik op 'opnames'. U kunt kiezen uit luisteren naar de eventuele live uitzending of een eerdere opname beluisteren of downloaden.

Zondag	07 oktober	10:00 uur	Ds. K. van Meijeren uit Ede Collecte: College van Kerkrentmeesters / Diaconie (Shaare Zedek) Extra collecte: Instandhouding Predikantsplaats
Zondag	14 oktober	10:00 uur	Ds. G.J. van Meijeren Collecte: College van Kerkrentmeesters/Diaconie
Zondag	21 oktober	10:00 uur	Ds. G.J. van Meijeren Collecte: College van Kerkrentmeesters/Diaconie Extra collecte: Instandhouding Predikantsplaats
Zondag	28 oktober	10:00 uur	Ds. H.P.J. Schormans uit Amersfoort Collecte: College van Kerkrentmeesters / Diaconie (Mercy Ships)

EREDIENST

‘VEENSTAETE’ (‘t Wijdehuis, ingang Parklaan)

Vrijdag 19 oktober 15:00 uur Ds. G.J. van Meijeren
Bediening Heilig Avondmaal

Wij maken u er opmerkzaam op dat deze diensten in Veenstaete voor iedere belangstellende bedoeld zijn.

Deze diensten zijn zeer laagdrempelig (eigenlijk geen drempel).

Daardoor zijn deze diensten uitermate geschikt voor mensen die niet zo makkelijk een dienst in een kerk zullen gaan bezoeken.

Dus, of u nu lid bent van een kerk of niet, u bent meer dan welkom.

Maar, gemeenteleden, ook van de buurgemeentes en leden van andere kerkgenootschappen zijn van harte welkom.

Na afloop is er altijd een gezellig samenzijn onder het genot van een kopje koffie of thee. Dan hebt u ook de gelegenheid – niet verplicht - om nog even na te praten.

INFORMATIE HERVORMDE GEMEENTE 'S-GRAVELAND

Meditatie

Waarom luiden de klokken bij het Onze Vader bij ons in de kerkdienst? Naar een antwoord daarop was de IZB op zoek toen zij onlangs bij ons de in kerkdienst filmde en mij interviewden na afloop.

Waarom is dat eigenlijk? Dat Onze Vader en het klokgelui?

We besluiten het gebed in de dienst met het gebed dat ook wel eens het volmaakte gebed wordt genoemd. Al onze gebeden ontspringen uit dat gebed en worden samengevat in dat gebed. Het is de toetssteen en hoeksteen van al ons bidden, en daarom klinkt het. Ook is het een verwijzing naar het Heilig Avondmaal. Vanouds wordt het Onze Vader gebeden voor de viering van het Heilig Avondmaal. Vanouds is de gemeente eigenlijk gewend om elke zondag niet alleen het Woord te horen maar ook het Avondmaal te vieren. Dat laatste is in onbruik geraakt, voornamelijk vanwege praktische redenen. Maar het Onze Vader klinkt nog wel, als heenwijzing naar het Avondmaal.

Ook het klokgelui is een heel oud gebruik, met een hele praktische oorsprong. In de 5e eeuw begonnen kerkgebouwen klokken te krijgen, en deze begonnen ze te gebruiken o.a. bij het Onze Vader. Dat functioneerde een beetje zoals je in het Midden-Oosten hoort van de moskee, een gebedsoproep. Als de klok luidde, konden de mensen die thuis waren gelijktijdig meebidden met het Onze Vader. Naast dat het dus heel praktisch is, zit er ook een diepere gedachte achter. We zijn niet alleen op onszelf gericht in de kerk, maar als de klok luidt denken we aan hen die buiten zijn. En zij die buiten zijn kunnen denken, er wordt daar gebeden. Die mensen in dat gebouw geven niet alleen om zichzelf, maar om de wereld om hen heen, ook om mij. We doen voorbede voor de wereld, voor ons dorp, voor hen die we in ons hart meedragen en niet aanwezig kunnen zijn. Want we weten

van Gods beloften die niet alleen voor mij zijn, maar voor velen, voor de schepping.

Voorbede doen is eigenlijk anderen naar Jezus brengen, net zoals die vier vrienden in het evangelie hun verlamde vriend naar Jezus brengen zelfs door het dak heen. Die vriend had daar niet om gevraagd, en toch gebeurde het en werd deze daad gezegend. Zo bidden wij voor mensen, voor de wereld die daar vaak helemaal niet om vraagt.

Als de klok luidt tijdens het Onze Vader, kunnen degenen die buiten zijn denken: er wordt gebeden. Als de klok luidt tijdens het Onze Vader, kunnen wij denken aan hen die buiten zijn. Als de klok luidt tijdens het Onze Vader, kunnen wij denken aan Hem die ons het gebed geleerd heeft. Dat is een manier van denken en van leven wat we meenemen als we uit de kerk gaan, want als volgeling van Christus kijken we niet alleen naar onszelf, maar zien we op naar Hem en zien we om naar onze naaste.

Meeleven

Wim M. (1241HC Kortenhoef) heeft enige tijd in het ziekenhuis gelegen na een harde val met enkele nare breuken. Gelukkig is hij inmiddels thuis bij Hilde die eveneens herstellende is van een operatie. We wensen hen Gods nabijheid en kracht toe.

In Memoriam

Op 10 september overleed **Marinus Jan den B.** op 59 jarige leeftijd. Het scheelt één dag met het overlijden van zijn moeder een jaar eerder, zr. den Bouwmeester. Ik heb Rino leren kennen via zijn moeder van wie hij veel hield. Het was dan ook een moeilijk jaar voor Rino, hij miste zijn moeder en ook zijn gezondheid ging langzamerhand achteruit. Op

het laatst is hij niet meer thuis geweest, maar ging hij van ziekenhuis naar verzorgingshuis en weer terug. Hij moest geopereerd worden maar de vraag werd of dat nog ging. In zijn slaap in het ziekenhuis is hij overleden. Rino was een man die hield van de gewone dingen van het leven. Werken, een kop koffie, een praatje in zijn stoel bij het raam. Hij was een zachtaardig mens met een ondeugende trek. Er is een verhaal uit de bijbel dat hem in het bijzonder aansprak, het verhaal van de verloren zoon die omarmd wordt door de Vader. Hij heeft een tijdje letterlijk met een printje van dit verhaal onder zijn kussen geslapen. Dit verhaal stond ook centraal op de begrafenis op vrijdag 14 september, waarna hij te ruste is gelegd bij zijn vader en moeder en in de handen van God de Vader. Wij bidden voor zijn zus Tineke en zwager Ruurd, om Gods kracht en troost.

Huwelijk

Op zondag 21 oktober willen **Cindy S. en Koen G.** een zegen vragen over hun huwelijk. Hun burgerlijk huwelijk was op 28 september. Zij hebben gevraagd of ze de inzegening van hun huwelijk in het midden van de gemeente mogen ontvangen op zondagochtend in de kerkdienst. Eigenlijk is dat een heel mooi en oud gebruik dat vandaag de dag niet meer zo voorkomt, maar sinds de reformatie honderden jaren heel gewoon is geweest. We zijn blij met hen en wensen hen Gods zegen en vreugde in hun huwelijk. Hun adres is: 3755 SB, Eemnes.

Kringen

Het kringseizoen begint weer. Te beginnen met de **leeskring**. We lezen het staartje, de laatste twee hoofdstukken, van het boek van dr. Reitsma over de Islam. En daarna is het tijd voor een nieuw boek! Neem gerust suggesties mee naar de avond. Het is **woensdag 3 oktober** om 20.00 in de consistoriekamer. Van

harte welkom en na afloop borrelen we even gezellig na.

De **gesprekskring** gaat ook weer van start. Dit jaar echter niet elke maand, maar om de maand. **Dinsdag 9 oktober** is de eerste keer, om 20.00 in de pastorie. De gesprekskring is bedoeld voor 30ers en 40ers (dat wordt ruim opgevat) en met elkaar willen we nadenken over geloof en leven. Dit seizoen heb ik me voorgenomen om kernwoorden uit het geloof centraal te stellen. Elke avond een woord. Bijvoorbeeld 'God' of 'verzoening' of 'trouw' enzovoort. Van harte welkom!

Het boek Handelingen is nog lang niet afgelopen en we gaan daarmee vrolijk verder op de **Bijbelkring**. Filippus en de kamerheer uit handelingen 8 staat op de agenda. Een nieuw seizoen is een mooie mogelijkheid om eens aan te schuiven, welkom! Op **woensdag 17 oktober** om 20.00 bij fam. A. aan de Kortenhoefsedijk die ons dit seizoen weer gastvrijheid bieden. Het is verdiepend om met de Bijbel bezig te zijn, en het is ook goed en gezellig om elkaar te ontmoeten.

Ds. G.J. van Meijeren

Lied van de maand

In **oktober** zingen we **psalm 75:1**

U alleen, U loven wij,
U loven wij, onze Heer,
want uw naam zo rijk van eer
is tot onze vreugd nabij.
Men vertelt in heel het land
al de wond'ren van uw hand.

Ds. G.J. van Meijeren

Uit de kerkenraad

Gemeentemiddag

Met veel plezier kijken wij terug op een mooie gemeentemiddag op zaterdag 22 september. Goed om elkaar aan de start van het winterwerk te mogen ontmoeten en samen te mogen genieten van een heerlijke maaltijd. Dank aan iedereen die ervoor gezorgd heeft van deze middag een succes te maken!

Jongerengroothuisbezoek en Groothuisbezoek

In de afgelopen periode werden zowel het Jongerengroothuisbezoek als de Groothuisbezoeken gehouden. We kijken terug op goede avonden met mooie ontmoetingen en goede gesprekken. Heel waardevol om als gemeenteleden op deze avonden bij elkaar te zijn!

Heilig Avondmaal

Op 14 oktober vieren wij het Heilig Avondmaal. De kerkenraad heeft besloten om deze keer voor het eerst beperkt gebruik te maken van een aantal kleine plastic bekertjes. Het delen van de beker tijdens het Heilig Avondmaal is voor de kerkenraad een heel belangrijk gegeven. Er zijn echter gemeenteleden die vanwege allergie dan wel een medische achtergrond nu geen deel kunnen nemen aan het avondmaal. Voor hen gebruiken wij voortaan kleine bekertjes. Het is tenslotte een feest om als gemeente met allen deel te mogen nemen aan de Maaltijd van de Heer.

Gemeenteavond wordt Thema-avond

Voor maandagavond 12 november staat de gemeenteavond gepland. Wij hebben Esmé Wiegman, voormalig kamerlid van de Christen Unie, van 2014 tot maart 2017 directeur van de NPV en nu bestuurder Palliatieve Zorg Nederland, bereid gevonden deze avond te spreken. Thema van de avond is Ethische vraagstukken. De kerkenraad verwacht dat dit thema zowel binnen als buiten onze gemeente breed speelt bij mensen. Daarom maken wij van de Gemeenteavond een

Thema-avond en stellen wij de avond breder open. In de volgende KSSK meer informatie over het exacte onderwerp. Voor nu vragen wij u de datum van 12 november alvast in uw agenda te noteren!

Kerkenraad

Op D.V. dinsdag 6 november vergadert de kerkenraad. Als u iets wilt bespreken met de kerkenraad kunt u binnenlopen tussen 20.00 uur en 20.30 uur.

Tot slot

Tot zover het nieuws vanuit de kerkenraad. Mocht u vragen hebben of iets kwijt willen aan de kerkenraad, aarzel dan niet om één van de kerkenraadsleden aan te spreken.

Ymkje van 't R.

De dood verpakt

(Mogelijke onderwerpen die aan de orde kunnen komen tijdens de Thema-avond op 12 november zijn: 'Medische ethiek' en 'Zorg rondom het levenseinde'. Het artikel hieronder gaat daar over.

Prof dr. Kees van der Kooi schrijft in zijn altijd lezenswaardige kroniek in Kerk en Theologie over 'de dood verpakt':

Wie geregeld met de trein reist, zal het wel meermalen zijn overkomen. De conducteur kondigt aan dat de trein niet verder gaat dan het eerstkomende station vanwege een aanrijding met een persoon. De treinreizigers weten dan 'hoe laat het is'. Gelaten verlaten de passagiers de trein en op een vol perron kijkt men uit naar een alternatieve route. Achter elke 'aanrijding met een persoon' is een drama verborgen, dat besef wordt algemeen gedeeld. Niet zelden maakt zich bij deze of gene ook kwaadheid meester, omdat door een fatale stap van een mens honderden, zo niet duizenden mensen afspraken missen, te laat komen, hun kind

niet van het kinderdagverblijf kunnen halen, de afspraak in het ziekenhuis moeten afbellen of wat dan ook maar.

Op het veld van diepe menselijk ellende voert de Nederlandse Vereniging van Vrijwillige Euthanasie een consequent beleid: ze propageert een houding waarin er een remedie is tegen ongewenst en diep lijden, namelijk euthanasie als een optie. Het is een streven van individuele autonomie, die als doel heeft de zelfgekozen dood te normaliseren en ten slotte zelfs tot moderne vorm te verheffen. Binnen dat streven is de term 'Voltooid leven' geïntroduceerd en geadopteerd, terwijl niemand kan zeggen wat hier de betekenis van 'voltooid' is. In het dagblad Trouw van 31 mei jl. schreef de voorzitter van de genoemde vereniging dat euthanasie een normale optie zou moeten zijn. Ik noteer dit voor deze kroniek omdat het een tendens van onze cultuur zichtbaar maakt, namelijk een poging de dood beheersbaar te maken, tot een macht te verklaren die niet langer bedreigt, maar die men op een zeker moment niet alleen aanvaardt, maar ook omarmt. De dood niet langer als macht die verschrikt, maar die men temt. Ik noteer dat in deze kroniek omdat hiermee een suggestie wordt gedaan dat de dood en sterven niet langer vreemde en donkere geheimen zijn, maar gegevenheden die men medisch kan oplossen. Levensproblematiek wordt gemedicaliseerd. Dat is een reductie waar kerk en theologie zich niet bij kunnen neerleggen.

UIT: De waarheidsvriend d.d. 13 september 2018

DOOR: dr. Ir. J. van der Graaf

Video- en filmopnames

In het juli-augustus nummer van de KSSK meldden wij dat er door de PKN video-opnames en door de IZB filmopnames gemaakt zouden worden in ons kerkgebouw en – bij de IZB opnames – in de kerkdienst.

Deze opnames zijn inmiddels gemaakt en gereed.

U kunt ze bekijken via de volgende links:
 Filmpje IZB <https://vimeo.com/289422484>
 Video PKN
<https://www.protestantsekerk.nl/actueel/nieuws/in-welke-woorden-wil-ik-wonen-videoserie-over-het-geloofsgesprek>

College van kerkrentmeesters

Opbrengst van de collectes

		Coll.bon
02 sep	€ 147,31	48%
09 sep	€ 180,70	35%
16 sep	€ 139,22	50%
23 sep	€ 170,25	49%

Instandhouding predikantsplaats:

09 sep	€ 114,17	53%
23 sep	€ 179,77	23%

(Om het gebruik van collectebonnen te stimuleren vermelden we het % collectebonnen per collecte)

Bankrekeningnummer College van Kerkrentmeesters: **NL65 INGB 0000 4918 04**
 t.n.v. Kerkvoogdij Herv. Gem. 's-Graveland.
(Let op !! Het rekeningnummer voor het bestellen van collectebonnen staat hieronder)

Collectebonnen

Collectebonnen zijn verkrijgbaar door storting van het bedrag op **bankrekeningnummer NL24 INGB 0000 5319 24** ten name van **Hervormde Gemeente 's-Graveland**. Er zijn boekjes beschikbaar met een drietal waardes, te weten:
 15 euro (20 x 0,75)
 25 euro (20 x 1,25)
 45 euro (20 x 2,25)

Als u bij uw overschrijving vermeldt welke waarde(s) u wilt ontvangen, dan zult u, bijna

per omme gaande, de door u bestelde boekjes ontvangen.

Voor verdere informatie kunt u bij ondergetekende terecht, of bij één van de andere kerkrentmeesters.

Allen hartelijk dank voor uw gaven.
Het college van kerkrentmeesters,
Mart Flink

Diaconie

Opbrengst van de collectes

		Coll.bon
02 sep	€ 149,16	53%
09 sep	€ 132,42	45%
16 sep	€ 113,80	44%
23 sep (Jeugdwerk)	€ 128,40	47%

Hartelijk dank voor uw gaven.

Rekeningnummer Diaconie
NL23 RABO 038 82 33 605
t.n.v. Diaconie NH Kerk 's-Graveland

Opbrengst collecte Veenstaetediens

19 oktober NNB t.b.v. de zending.

Diaconiecollecte 7 oktober 2018

De diaconiecollecte op 7 oktober (Israëlzondag) is bestemd voor Shaare Zedek.

Shaare Zedek is een ziekenhuis in Jeruzalem dat een belangrijke rol speelt in het dagelijks leven van de gemengde bevolking van deze stad en bekend staat als "Het ziekenhuis met een hart".

De deuren staan als poorten (Shaare) van Gods gerechtigheid (Zedek) en barmhartigheid open voor allen die hulp nodig hebben, ongeacht ras, nationaliteit, godsdienst, Jood, Arabier, Christen, cultuur, huidskleur, verleden, rijk of arm.

Bij aanslagen kan het daardoor voorkomen dat daders en slachtoffers op dezelfde kamer

liggen en dat een Palestijnse arts Joodse slachtoffers behandelt en andersom. Dit maakt het ziekenhuis tot een plaats en symbool van vrede en verzoening en sterkt het geloof en het vertrouwen dat er ondanks alles een kans is op vrede in deze regio. Shaare Zedek is een pro life ziekenhuis en waarborgt op Bijbelse gronden de beschermwaardigheid van het leven. De continue oorlogsdreiging en terroristische aanslagen stellen kostbare specifieke eisen aan (de voorbereiding van) de opvang van slachtoffers.

Shaare Zedek wil de bijzondere eigen identiteit op basis van de Thora niet prijsgeven en laat daarom om principiële redenen geen overheidsinmenging toe. Het gevolg daarvan is dat niet of nauwelijks overheidssteun wordt ontvangen en het ziekenhuis sterk afhankelijk is van giften. Daarom voor hen deze zondag onze collecte en gebed om zegen voor hun werk en om vrede in de regio.

Van harte aanbevolen.

Diaconiecollecte 28 oktober 2018

De diaconiecollecte op 28 oktober is bestemd voor Mercy Ships.

Mercy Ships is een internationale medische hulporganisatie die sinds 1978 kansarme mensen - ongeacht leeftijd, ras, geslacht of religie - in de allerarmste ontwikkelingslanden voorziet van gratis medische zorg en ontwikkelingsprojecten.

Dit doet Mercy Ships met behulp van de Africa Mercy, 's werelds grootste particuliere ziekenhuisschip. Aan boord zetten chirurgen, artsen en verpleegkundigen zich belangeloos in voor operaties ter correctie van gespleten lippen, tumoren, oogkwalen, fistels, liesbreuken en ernstig vergroeide benen bij kinderen.

Naast de medici werken aan boord honderden gemotiveerde professionals, zonder één cent te ontvangen, aan een fantastische uitdaging: mensen die afgeschreven waren krijgen een

nieuw gezicht, een identiteit en een nieuw leven.

Aan wal wordt tandheelkundige hulp gegeven gecombineerd met training en onderwijs in gezondheidszorg en landbouw. Deze werkwijze zorgt ervoor dat de impact doorgaat, lang nadat de Africa Mercy is weggevoerd.

Mercy Ships streeft ernaar, in navolging van Jezus, het toonbeeld van liefde in actie te worden door hoop te geven en genezing te brengen.

Mercy Ships Holland wil mensen en middelen inzetten ter ondersteuning van het internationale werk van Mercy Ships. Mercy Ships wil, in navolging van Jezus, hoop geven en genezing brengen aan kansarme mensen in de allerarmste ontwikkelingslanden.

Van harte aanbevolen.

Roosters

Rijrooster

1^e Rijder

07 okt	Henk van de P.
14 okt	Klaas P.
21 okt	Johan Z.
28 okt	Gerrie van L.
04 nov	Koen van B.

2^e Rijder

07 okt	Bert B.
14 okt	Henk H.
21 okt	Adrie/Raymond van de P.
28 okt	Daniël A.
04 nov	Niels S.

Oppasrooster

07 okt	Lislore H. Marly van R.
14 okt	Christa L. Lisette L.
21 okt	Gerdi van B. Tom van der H.
28 okt	Gerna D. Maaïke van 't R.
04 nov	Daniëlle N. Rachel V.

Collectantenrooster

07 okt (IPP)	Jensen van R. Dimitry S.
14 okt	diaken/kerkrentmeester
21 okt (IPP)	Tirsa V. Eline P.
28 okt	diaken/kerkrentmeester
04 nov (IPP)	Tom van der H. Emma van B.

Koffierooster

07 okt	Anneke van O.
14 okt	Jenn R.
21 okt	Jan V. Gerdi van B.
28 okt	Corrie V. An H.
04 nov	Yvar S.

Luther over het huwelijk

Het huwelijk een zegen van God

De hoogste eer van een vrouw is, dat wij allen van vrouwen geboren worden en op de wereld komen; want kinderen voortbrengen is een gave Gods. Daarom zegt Jacob: "Ziedaar de kinderen, die God mij gegeven heeft." Het huwelijk is een zegen, want er staat (Gen. 1: 22) geschreven: "En God zegende hen." Maar de wereld klaagt dikwijls over de moeiten en bezwaren, die aan het huwelijk verbonden zijn, en de zegen ziet zij niet.

Toch heeft God er Zijn zegen over geboden. Ergens wordt de vrouw genoemd "de lust en vreugde uwer ogen." De Israëlieten zeiden terecht, dat niemand het vierde hoofdstuk uit het eerste boek van Mozes goed kan uitleggen. Het licht daartoe ontvangen wij uit het Nieuwe Testament.

Een goede regel

De ouden hebben het volgende aan hun kinderen geleerd: Lieve dochter! gedraag u zó jegens uw man, dat hij zich verblijdt, als hij zijn huis nadert. En als een man zó met zijn vrouw omgaat, dat zij hem niet gaarne ziet vertrekken, maar zich verheugt bij zijn thuiskomst, is het zoals het wezen moet.

Verdriet in het huwelijk

Als er soms in het huwelijk twist en moeite voorvallen, ontstaan die uit de zwakheid en boosheid van onze verdorven natuur. De duivel strooit haat en nijd, argwaan en boze lusten tussen de echtgenoten, zodat zij elkander haten of ontrouw worden: vandaar dat wij zo dikwijls van scheiding horen. Het is gemakkelijk om een vrouw te nemen, maar haar altijd lief te hebben, is een gave van God, waarvoor wij Hem wel mogen danken. Wie daarom een vrouw wil hebben, moet ernstig weten, wat hij doet, en van God bidden: "Liefderijk God! is het uw wil, dat ik ongehuwd zal blijven, wees U mij dan nabij; maar zo niet, schenk mij dan een goede, vrome vrouw, die ik liefheb en die ook mij bemint." Want de vleselijke verbinding alleen kan geen gelukkig huwelijk maken; men moet in verstand en hart, in zeden en levenswijze overeenstemmen; de één moet met de ander geduld hebben, want het gaat niet altijd even vrolijk toe.

Lof van het goede huwelijk

Luther sprak over zijn huisvrouw en zei: Zij is mij meer waard dan het koninkrijk Frankrijk en de republiek Venetië, want zij is een vrome vrouw, door God mij gegeven. Ik hoor ook, dat er vaak krakelen en geschillen tussen echtgenoten zijn, die wij niet kennen op die manier. Maar de grootste reden, om haar lief te hebben en te waarderen is deze, dat zij geloofd heeft en oprecht is, zoals het een vrome, eerbare vrouw past. En als een man dit alles overweegt, zal hij gemakkelijk zich heenzetten over kleine moeilijkheden en zich weten te beheersen bij alle aanleiding tot twist, die de satan zo graag tussen man en vrouw zaait.

Luthers gebed voor zijn huisgezin

Lieve, hemelse Vader, daar U mij Uw naam en Uw ambt gegeven hebt, door ook mij vader te maken, verleen mij deze genade: dat ik mijn lieve vrouw, mijn kind en mijn gezin christelijk moge opvoeden, regeren en besturen. Geef mij wijsheid en kracht, om hen goed te leiden en op te voeden, en hun een goed hart en een

goede wil, om Uw leer te volgen en te gehoorzamen. Amen!

UIT: de tafelgesprekken van Luther

Heilig Avondmaal

Wat is het Heilig Avondmaal?

Antwoord: De Heere Jezus nam in de nacht, in welke Hij verraden werd, het brood, en als Hij gedankt had, brak Hij het en zei: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt, doet dat tot Mijn gedachtenis. Desgelijks nam Hij de drinkbeker na het avondmaal en zei: deze drinkbeker is het nieuwe testament in Mijn bloed, doet dat, zo dikwijls als gij die zult drinken, tot Mijn gedachtenis. (1 Cor. 11)

Wat heeft de Heere met het Avondmaal voor de Zijnen geschonken?

Antwoord: Een steeds te herhalen verbindingsmiddel voor de Zijnen in Hem, om van Zijn liefde zo vervuld te zijn, dat zij van zichzelf erkennen: "Ik ben een arme zondaar, maar heb kwijschelding van mijn zonden in Zijn bloed. Ik ben van de dood schuldig, heb echter eeuwig leven in Zijn leven door de Heilige Geest. En mijn broeder ginds is de verlost mijns Heeren." Zo werkt de Geest, opdat alle hoogmoed en eigenliefde in een iegelijk verbroken zij en wij eendrachtig, met terzijdestelling van alle eigenliefde, twist en gekijf, zo gezind zijn jegens elkaar als onze Heere jegens ons.

UIT: De leer des heils in vragen en antwoorden

DOOR: Dr. H.F. Kohlbrugge

Een preek kan niet altijd raak zijn

Preken is een riskante onderneming, vindt Gerrit Immink, emeritus hoogleraar praktische theologie aan de Protestantse Theologische Universiteit. 'Zodra een

dominee erop hamert dat hij het woord van God spreekt, wordt het gevaarlijk in de kerk.'

Hij stopt weleens, onderweg naar de kerk. Dan kijkt Gerrit Immink (1951) even of zijn preek wel in de koffer zit. 'Bidden kan ik wel spontaan, preken niet. Dan ben ik bang dat ik stilval.' Het kan komen door een traumatische uit zijn jeugd. 'Op de lagere school moest ik een keer het Onze Vader hardop bidden. En toen kon ik het opeens niet.' Het komt ook doordat hij zich voortdurend realiseert dat spreken over God 'een kwetsbaar gebeuren' is, zoals hij het in zijn donderdag 20 september jl. gepresenteerde boek noemt.

Bestaan er goede en slechte preken?

'Ja, als een preek niet goed is opgebouwd en je kunt er geen touw aan vastknopen, is het een slechte preek. Ook al worden er nog zulke dierbare dingen gezegd. En als een preek de Bijbel niet goed uitlegt of de Bijbel nauwelijks aan het woord laat, is het ook een slechte preek. Mensen moeten er iets mee kunnen in hun leven, een preek moet geloof stimuleren. Predikanten gaan in preken steeds vaker van de ene naar de andere anekdote. Mensen vinden dat vaak prachtig, maar ze onthouden de anekdote alsof dat de boodschap is. Dan heb je het doel gemist.'

Waarom moest er eigenlijk een boek over preken komen?

'Preken is in de protestantse kerken ontzettend belangrijk. Voor een predikant komt in het maken van een preek alles samen. Je moet de Bijbel kunnen uitleggen, je moet interesse in mensen hebben, je moet een pastorale houding hebben, je moet je leefomgeving kennen, je moet de theologie beheersen. Je moet kunnen ordenen en welsprekend zijn. Zelf vind ik de stap van de theologische exegese naar een preek elke keer weer een klus. Dan zit ik vast en denk: wat nu? Wat zegt deze tekst nu in deze situatie?'

U begint niet met de gedachte: deze boodschap wil ik brengen?

'Een preek bevat meerdere boodschappen, de een haalt er dit uit, de ander dat. Maar als er in een preek tien boodschappen zitten, dan zit er waarschijnlijk geen lijn in.'

Het ingewikkelde voor een predikant lijkt me dat je zo'n divers publiek hebt.

'Je kunt met verschillende soorten publiek rekening houden door accenten te leggen: in een deel van de preek licht je de tekst toe, in een ander deel ga je in op het geloof van mensen. Er wordt wel gezegd dat je zo moet preken dat een kind het kan verstaan. Dat vind ik onzin.'

Een preek is niet voor kinderen?

'Je kunt best een moment hebben voor de kinderen. Maar als je de hele preek op kinderen richt, doe je tekort aan mensen die ook gevoed willen worden. Kijk, je moet wel duidelijk zijn, maar voor verschillende hoorders moet er wat in zitten. Opleidingsniveau zegt niet zoveel. Je hebt eenvoudige mensen die geestelijk goed ontwikkeld zijn en hoogopgeleide mensen die geestelijk laaggeletterd zijn. Neem mijn vader. Die was landbouwer in Twente, maar kon goed naar preken luisteren.'

Het is niet erg dat een stukje van de preek niet voor jou is?

'Nee, want mensen ontwikkelen toch hun eigen gedachten. De een luistert kennismatig, de ander gevoelsmatig. Als je een dominee niet mag of vindt dat hij een nare stem heeft, haak je ook snel af. En wanneer een dominee net je moeder heeft begraven, en dat heeft hij heel goed gedaan, dan kan hij de weken daarna niet meer stuk.'

Je hoort kerkgangers ook weleens zeggen: ik heb niets nieuws gehoord.

'Er zit altijd wel wat herhaling in een preek, maar liturgie is sowieso herhaling. In mijn boek citeer ik iemand die zegt: het is niet slecht als een predikant in herhaling valt, als het maar de herhaling van het evangelie is. Zo is het. Elk jaar met Pasen zul je iets herhalen van vorig jaar met Pasen. Dat is niet erg. Maar

als de gemeente denkt: daar heb je hem weer, dan wordt het tijd om naar een andere gemeente om te zien.'

Gaat u weleens de kerk uit met het gevoel: het heeft me niet geraakt?

'Dat het van je af is gegleden? Ja. We zijn bij elkaar geweest, maar dat je gevoed bent – nee. Het kan ook niet elke zondag raak zijn, toch? Een dominee heeft elke keer ongeveer hetzelfde publiek.'

De gedachte 'het kan niet altijd raak zijn' voorkomt dat je teleurgesteld naar huis gaat?

'Mensen hebben soms erg hoge verwachtingen, vooral mensen die incidenteel naar de kerk gaan. Als ze dan een keer gaan en het zegt ze niets, zie je ze niet snel terug. Het is goed je te realiseren dat het erg van je eigen stemming en omstandigheden afhangt of je geraakt wordt. Het ene moment ben je niet zo ontvankelijk, het andere moment ben je eraan toe om geraakt te worden. Je zit met iets waar je niet uitkomt en er komt een flard van een opmerking voorbij, en je denkt: hé!'

Dat klinkt alsof het meer aan de luisteraar dan aan de predikant ligt.

'Haha, dat is soms ook zo, maar het ligt soms ook echt wel aan de predikant. Je kunt als dominee te lang op iets zitten, het te goed willen doen, te veel willen. Of het gevoel hebben: de blijdschap van het evangelie is me nu even te hoog. Ook bij een dominee kan het geloof weleens op een laag pitje staan. Het zijn geen supergelovigen.'

Waarom vindt u een goede performance, kanselwelsprekendheid, zo belangrijk?

'Het evangelie laat zich verwoorden. Het duidelijkste bewijs daarvan is de Bijbel zelf. Het hoeft geen entertainment te worden, maar het moet wel aangenaam zijn om naar te luisteren. Het moet het hoofd, hart en de handen raken. Als iemand alleen maar cognitieve dingen zegt, of alleen maar in het gevoel zit te roeren, ben je niet geschikt om te preken.'

U waarschuwt voor verplattung van de taal. Waarom mag een dominee niet te popiejopie spreken?

'Omdat hij over een mysterie spreekt. En over het leven van mensen, over hun zorgen en alles wat hen bezighoudt. En over de vreugde en ernst van het evangelie. Hoe moet je popiejopie spreken over de opstanding of het leven na dit leven?'

Mag er wel gelachen worden?

'Jawel. Humor in de kerk vind ik belangrijk. Anders wordt alles zo doodernstig in de kerk. Maar je moet wel erg oppassen op de preekstoel, omdat je daar publiekelijk spreekt. Je moet een diepere laag weten te raken. Als er elke zondag gelachen moet worden, vertrouw ik het niet.'

Preken heeft een negatieve bijklank. Is een preek nog wel van deze tijd?

'Ik vind van wel. Op zondag, de dag van de opstanding, worden er dingen verwoord die je niet op een andere manier in de bewustwording van mensen krijgt.'

Zeg dat maar eens tegen een jongere die een filmpje van drie minuten al lang vindt duren.

'Dat is ook zo, dat is een uitdaging. Dan moet de dominee zo preken dat zijn woorden jonge mensen raken, dat het over hun leven gaat.'

Luther zei: een predikant moet van ophouden weten.

'Ja, dat vind ik wel een belangrijke, al vind ik het lastig om er een aantal minuten aan te koppelen. Soms denk ik na tien minuten al: hij mag wel ophouden. Soms heb je na twintig minuten niet eens door dat hij al zo lang bezig is.'

Kan een preek mensen echt veranderen?

Gerrit Immink gaat iets naar achteren zitten en zwijgt even. 'Ja kijk, lastig punt.' Stilte. 'Bekering, verandering, vernieuwing ...' Stilte. 'Ik vind dat sommige mensen daar wat lichtvaardig mee omspringen, denken dat dat zomaar gebeurt. Kijk, een preek draagt meer

bij aan bewustwording en inzicht dan dat het zichtbaar mensen verandert. Het is een heel langzaam proces, veranderen. Een gestaag druppelen dat de steen uitholt. Heel traag. Denk je niet?’

U bent opeens zo aarzelend. U preekt en schrijft er zelfs een boek over, dan zou je verwachten dat u zegt: natuurlijk kan een preek mensen veranderen.

‘Mensen veranderen niet zo makkelijk. Een preek helpt mensen in omgang met God, in omgang met de Bijbel. Ik denk dat de gemeente niet zonder kan, maar ik zou een preek eerder zien als iets uitdiepends dan dat het mensen radicaal verandert.’

Je hoort toch weleens: ik hoorde dat en toen is mijn leven omgegaan.

‘Daar ben ik iets te gereformeerd voor. Alles voor de bekering wordt zwart geschilderd, en na de bekering is alles veranderd en nieuw. Als je die bekeerde mens dan tegenkomt, zit er ook wel veel van het oude in. Er is wel verandering en vernieuwing, maar de oude mens blijft.’

Uw boek heet Over God gesproken. U spreekt over God, en geeft geen woorden van God door?

‘Het is ons spreken over, waar Hij doorheen spreekt. Ik hoop dat er elementen in zitten waardoor mensen opkijken en iets van God horen. Dat maakt de dominee niet. Zodra een dominee erop hamert dat hij het woord van God spreekt, wordt het gevaarlijk in de kerk.’

Wat is daar gevaarlijk aan?

‘Alsof de dominee Gods spreken *in control* heeft. De hoorder moet ook kunnen zeggen: ik ben het niet met je eens. Vroeger sprak de dominee op de preekstoel met meer gezag dan nu, dat kon grenzen aan manipulatie. Nu is die autoriteit minder. Dat is in zekere zin een voordeel.’

Menselijk spreken over God is hoog gegrepen, schrijft u.

‘Ja, het is spelen met vuur. Je kunt God voor je eigen karretje spannen. En je kunt mensen iets dierbaars afpakken als je vindt dat bepaalde opvattingen gecorrigeerd moeten worden. Daarom moet je goed weten wat je doet.’

Dat realiseert u zich als u op de preekstoel staat?

‘Ja, en vooral in de voorbereiding. In die zin is preken riskant. Het is niet voor niets dat je een preekbevoegdheid moet hebben. Het is publiekelijk spreken, de kerkgenootschappen dragen verantwoordelijkheid voor wie ze wel en niet laten preken. Je kunt uitglijden naar de kant van de vrijzinnigheid, maar je kunt ook uitglijden naar de kant van de radicaliteit. Het luistert heel nauw. Burgemeester Femke Halsema van Amsterdam wil predikers aanpakken. Dat kan ik me in bepaalde gevallen wel voorstellen, maar het kan niet betekenen dat je niet over God mag spreken. Halsema denkt misschien dat mensen door een preek gehersenspoeld worden. Zo is het niet, naar de kerk gaan is geen blikvernauwing. Integendeel. Je blik wordt juist verruimd. Je luistert naar teksten, je leert van anderen, er gaan nieuwe werelden open. De kerk is een van de weinige sociale ontmoetingsplekken waar mensen van alle rangen en standen en leeftijden door elkaar lopen.’

Naar aanleiding van: Over God gesproken. Preken in theorie en praktijk
Gerrit Immink. Uitg. Boekencentrum, Utrecht
2018. 304 blz. € 21,99

DOOR: Hilbert Meijer
UIT: ND d.d. 20 september 2018

‘Ik ontmoet God juist in de verstilling van een eeuwenoude liturgie’

Als net-afgestudeerde dominee wilde Gertine de kerk graag veranderen met

nieuwe taal en nieuwe vormen; weg met de oude liturgie. Maar daar is ze een beetje van teruggekomen. Ze legt uit waarom.

De paaskaars brandt. Iedereen staat op omdat er een stoet mensen in kleurige gewaden de kerk binnenkomt. Voorop het koor in het blauw, daarachter de voorgangers in het wit. Iemand draagt het kruis en plaatst het voorin in de kerk. De welkomstwoorden klinken, de mensen in de kerk antwoorden. Het orgel speelt en oude hymnen worden gezongen. Iedereen loopt naar voren en knielt om brood en wijn te ontvangen. Samen spreken we de woorden van de gebeden uit, bij de verootmoediging en na de communie.

Zomaar wat zinnetje over wat er gebeurt in een doorsnee Anglicaanse kerk. Ik woon nu vijf maanden in Engeland en ik groei steeds meer in de gewoonten en rituelen van deze door en door Britse kerk. Soms bezoeken mijn echtgenoot en ik een wat meer evangelische variant binnen de Anglicaanse kerk, waar de liturgie los en informeel is, waar veel meer gepraat wordt, waar een bandje speelt in plaats van een orgel, waar gewaden of kaarsen of vaste teksten geen vaste rol hebben.

En meer en meer besef ik: ik ontmoet God niet in de drukke gezelligheid van een informele kerkdienst, maar in de verstillings van de eeuwenoude liturgie.

Eh, is die liturgie niet een beetje saai en versteend?

Het was wel anders toen ik net was afgestudeerd als kersverse dominee. Een van mijn stokpaardjes was de zoektocht naar nieuwe taal en vormen in de kerk. Mijn idee van liturgie in de doorsnee kerk was dat het saai en versteend was, altijd maar hetzelfde. Geen wonder dat de kerken leegliepen, dacht ik overmoedig en een tikje arrogant. Dingen moeten anders. Experimenteren en vernieuwen.

Dus dat probeerde ik. Ik varieerde met de volgorde van de liturgie, ik bereidde vieringen voor met een experimenteel karakter en dacht samen met gemeenteleden na over wat

er anders kon zodat de kerk aantrekkelijker werd.

Na een paar jaar experimenteren en zoeken was ik er een beetje moe van geworden. Ik miste de rust, ik werd er zelf onrustig van en veel mensen in de kerk met mij. Ik merkte ook dat hoezeer ik ook probeerde om dingen anders te doen, er toch altijd een logica in die oude liturgie zit waar ik niet om heen kon. Ik begon steeds meer te genieten van kerkdiensten met een strakke liturgie zonder losse, informele momenten, met vaste vormen en oude taal.

Waarom dan die waardering?

Nu ik in Engeland woon en al een tijdje geen eigen gemeente meer heb, kan ik steeds beter woorden geven aan wat ik al in Nederland begon te ervaren. In deze blog noem ik drie redenen waarom ik de klassieke liturgie ben gaan waarderen: rust, complexiteit en integriteit.

1. Rust

In kerken waar de liturgie experimenteler en informeler is, is vaak meer onrust. Elke zondag kan de dienst er anders uitzien, met andere vormen bij gebeden en liederen. Vaak is er ook een moment waarbij je met elkaar 'moet' praten. Dit in tegenstelling tot kerken met een traditionele liturgie, waar veel hetzelfde is. Dezelfde woorden bij de rituelen, dezelfde gebeden, iedere zondag opnieuw. Die vaste vormen scheppen een ruimte waarin ik God kan ontmoeten. Juist omdat ik niet hoeft na te denken over wat er anders is of me bezig hoeft te houden met sociale conventies, kan ik me richten op God.

2. Complexiteit

De klassieke liturgie is gevormd door de eeuwen heen. Er zit een vaste volgorde in die beweegt van inkeer naar lofprijzing naar bijbellezing naar gebeden naar gemeenschap. In die vaste volgorde zit een heel gelaagde diepgang. Er is een plek voor elke ervaring van het menselijk leven: voor blijdschap, verdriet, dankbaarheid en twijfel. Het gaat over jezelf als gelovige, over het geheel van de

gemeente, én over de wereld. Juist hierdoor past een inclusieve theologie, die oog heeft voor de rafelrandjes van ons bestaan en geen mens wil uitsluiten van het heil, heel goed bij een klassieke liturgie.

Ik mis die gelaagdheid namelijk nog weleens in sommige lossere liturgieën, waar geen ruimte ingebouwd is voor de moeilijke kanten van het christelijk geloof. Dan ontstaat het gevaar dat wie afwijkt van de manier van geloven in die kerk, ook buiten de gemeenschap valt.

3. Integriteit

Toen ik bezig was met deze blog las ik een interview met Nadia Bolz-Weber, een Amerikaanse pastor uit Denver. Een van haar boeken is recent in het Nederlands vertaald: *Vrijspraak voor losers* (.....). Ze is een theoloog die met haar boodschap iets raakt bij heel veel gelovigen over de hele wereld, en hoewel haar ideeën en haar uiterlijk behoorlijk eigentijds zijn, viert zij in haar eigen gemeente een heel klassieke liturgie. Zij zegt hierover dat het haar troost dat de kerkdienst niet op haar als voorganger steunt. Het is de liturgie die te vertrouwen is, waar mensen troost in vinden, die dieper en betekenisvoller is dan een rockband en een hippe voorganger. Een houvast als het de voorganger niet lukt. Ik vind dat mooi en ik begrijp ook opeens iets anders: het vasthouden aan de oude liturgie zorgt ervoor dat de kerkdienst geen show wordt. In ons leven moet alles al mooi en succesvol en druk zijn, hoe fijn is het dan dat er een plek is waar je kunt terugvallen op een eeuwenoude wijsheid die voorbijgaat aan de hypes van het nu.

Maar Gertine, de kerk is toch in beweging?

Ik ben de laatste die zal beweren dat de kerk niet moet veranderen. Ik wil ook helemaal niet pleiten voor onbeweeglijkheid in kerkdiensten. Het christelijk geloof is een creatief geloof: op iedere plaats en in iedere tijd is er weer een nieuwe uitleg nodig van de oude teksten. De manier waarop christenen samenkomen en vieren beweegt mee en speelt in op de behoeften van de context.

Nieuwe woorden zijn altijd weer nodig. Bovendien is ieder mens anders. Ik ben introvert en kan goed stil of alleen zijn. Anderen kunnen veel beter dan ik God ontmoeten in een heilige chaos die een kerkdienst ook kan zijn.

Maar ik vermoed dat waar de oude liturgie gevierd wordt, ook jonge mensen de verstilling en de ruimte opnieuw zullen ontdekken.

UIT: Lazarus d.d. 17 september 2018

Lessen voor Protestantse Kerk uit liturgie Herrnhut

De Protestantse Kerk in Nederland kan lessen trekken uit de liturgie van de hernhutters. Bijvoorbeeld als het gaat om eerbied, plechtigheid en de ervaring van het heilige.

Dat zegt dr. Hans Kronenburg uit Zeist. De emeritus predikant van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) hij was zaterdag 15 september jl. een van de sprekers tijdens een bezinningsmiddag van de Evangelische Broedergemeente (EBG) in Zeist over „de schat aan liturgische vormen en gebruiken” in de traditie van de 18e-eeuwse voorganger Nikolaus von Zinzendorf.

Dr. Kronenburg (82) vestigde zich na zijn emeritaat in Zeist, waar hij sindsdien als gastvoorganger regelmatig dienstdoet bij de EBG, die teruggaat op het werk van Von Zinzendorf. Gaandeweg raakte de predikant geïnspireerd door de hernhutter liturgie; inmiddels zijn zijn vrouw en hij gastlid van de gemeente.

Volgens dr. Kronenburg zijn binnen de PKN velen momenteel zoekende naar de juiste vormgeving van de eredienst. „Wat is een liturgie die recht doet aan de traditie en tegelijk ook aansluit bij de beleving van de gelovige?”

Het is in de kerkgeschiedenis vaak een heen-en-weer tussen die twee brandpunten, zegt hij. „Het blijkt lastig die bij elkaar te houden. Of je krijgt een strakke liturgie waarbij het ritueel wordt afgedraaid. Denk aan de Russisch-Orthodoxe Kerk. Of je krijgt een hyperevangelicale liturgie zoals bij de DoorBrekers in Barneveld.”

De hernhutter liturgie biedt een derde weg, aldus dr. Kronenburg. „Bij Von Zinzendorf vindt je een mooie synthese tussen katholicisme en piëtisme. Hij heeft oog voor de kerk van alle tijden en plaatsen, maar ook voor persoonlijke vroomheid.”

Met name als het gaat om de diepgang in de liturgie kan de Protestantse Kerk volgens hem veel leren van de Broedergemeente. „Het is droevig wat er binnen de PKN allemaal gebeurt. De dienst wordt vaak opgeleukt, bijvoorbeeld met "dominee Beer" die gaat buiksprenken. Volgens mij maakt een sfeer van eerbied en heiligheid meer indruk op kinderen.”

In dit verband stelt de emeritus dat de eredienst zoals die in de rechterflank van de gereformeerde gezindte wordt vormgegeven „in de grond van de zaak veel verwantschap” heeft met de hernhutter liturgie. „Hoewel ik begrijp dat ze sommige elementen als vreemd of rooms zullen ervaren. Bijvoorbeeld de manier waarop het avondmaal wordt vormgegeven, of het witte gewaad van de voorganger. Maar, je kunt ook te snel zeggen dat iets rooms is. De witte gewaden komen bijvoorbeeld uit Openbaring 7, waar het gaat over de grote schare die in witte kleren voor het Lam staat.”

Mensen kunnen de liturgie en de piëtistische liederen van de Broedergemeente in eerste

instantie als vervreemdend ervaren, realiseert dr. Kronenburg zich. „Maar dan zeg ik altijd: Begin je er maar eens in te verdiepen. Ga terug naar de wortels van de liturgie in de Vroege Kerk. Die kennis moeten we de mensen weer bijbrengen. Daarom is de catechese zo belangrijk. In de Vroege Kerk kregen jonge christenen drie jaar catechese om ingewijd te worden in het geheim van de liturgie. Bij ons is iedereen welkom in de kerk. Maar door de secularisatie begrijpen velen niet meer wat er in de eredienst gebeurt. Daarom: catechese, catechese en nog eens catechese.”

UIT: RD d.d. 17 september 2018

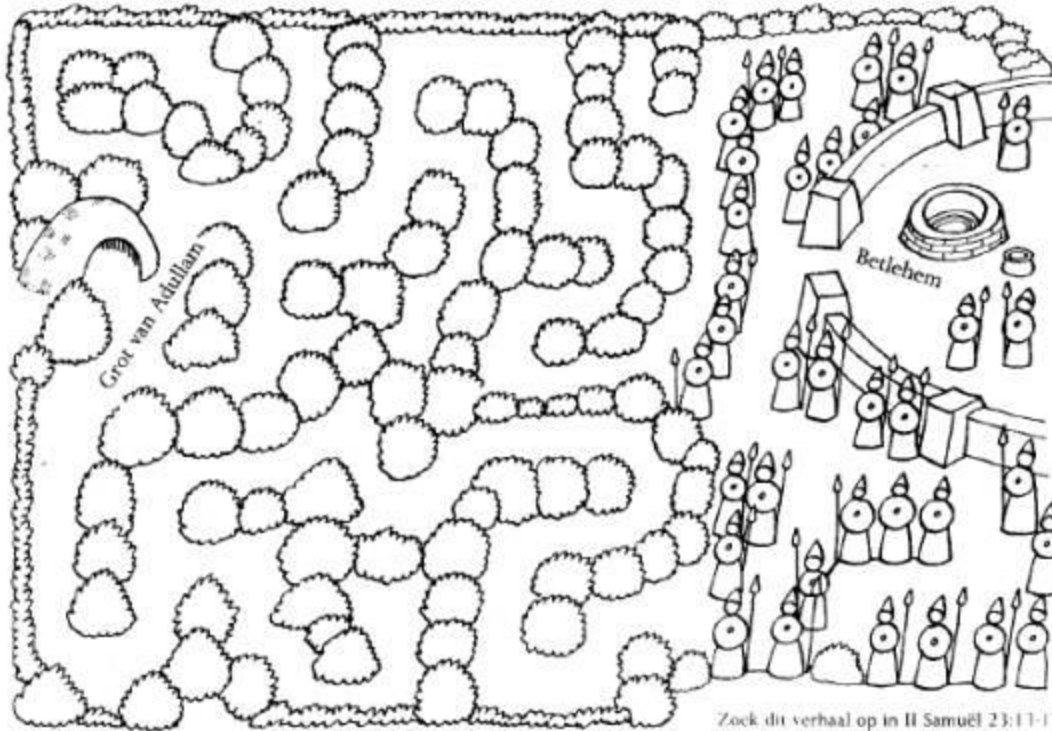
DOOR: Jaco van der Knijff

JEUGDPAGINA

Dauids helden

Palm Tree Werkblad 16a

Kun jij de weg van de grot naar de put en terug vinden?

Zoek dit verhaal op in II Samuël 23:11-17

DE LIEFDE IS GEDULDIG EN VOL GOEDHEID

1 Kor. 13:4

Waar had David trek in?

II Samuël 23:15

Woordraadsel

- ADULLAM
- BETLEHEM
- BRON
- DAVID
- DRINKEN
- FILISTIJNEN
- GIETEN
- LIEFDE
- OOGST
- ONZELFZUCHTIG
- POORT
- SOLDATEN
- WATER

B	E	W	O	R	T	R	O	O	P	L	A
L	R	A	U	K	R	G	I	E	T	E	N
F	K	T	B	M	E	R	K	L	R	B	F
I	O	E	I	B	R	O	N	E	R	G	P
L	Z	R	E	F	U	R	E	Z	I	I	O
I	B	N	E	T	A	D	L	O	S	T	E
S	I	O	I	K	M	I	L	I	U	H	K
T	E	D	M	U	E	M	N	E	M	C	J
I	K	A	A	W	H	U	E	O	P	U	R
J	J	V	E	Z	E	R	K	L	O	Z	T
N	R	I	I	I	L	S	N	I	E	F	S
E	B	D	L	P	T	B	I	E	Z	L	G
N	Z	I	Z	U	E	U	R	F	L	E	O
R	O	K	A	K	B	R	D	D	M	Z	O
U	L	E	I	A	W	Z	L	E	W	N	R
M	I	M	A	L	L	U	D	A	I	O	E